

Любов О. Згалат-Лозинська
**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ
 НА ОСНОВІ ПРОГНОЗУВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ
 РИНКІВ ПРАЦІ ТА ОСВІТНІХ ПОСЛУГ**

У статті обґрунтовано необхідність вдосконалення діяльності з професійної орієнтації в Україні. Проаналізовано досвід профорієнтаційної діяльності в США та запропоновано напрямки, які можуть бути використані в умовах України. Визначено основні етапи та організаційно-правові методи, що мають бути реалізовані в рамках комплексної Національної програми профорієнтації на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Ключові слова: професійна орієнтація; зайнятість населення; ринок праці.

Рис. 2. Табл. 1. Літ. 22.

Любовь А. Згалат-Лозинская
**УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
 ОРИЕНТАЦИИ НА ОСНОВЕ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ ТЕНДЕНЦИЙ
 НА РЫНКАХ ТРУДА И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ**

В статье обоснована необходимость совершенствования деятельности по профессиональной ориентации в Украине. Проанализирован опыт деятельности по профессиональной ориентации в США и предложены направления, которые могут быть использованы в условиях Украины. Определены основные этапы и организационно-правовые методы, которые должны быть реализованы в рамках комплексной Национальной программы профориентации на общегосударственном и региональном уровнях.

Ключевые слова: профессиональная ориентация; занятость населения; рынок труда.

Liubov O. Zgalat-Lozynska¹
**CAREER GUIDANCE IMPROVEMENT BASED ON FORECASTED
 TRENDS AT LABOUR AND EDUCATION MARKETS**

The paper grounds the need for career guidance development in Ukraine. The experience of career guidance in the USA is analyzed. The directions which could be used in Ukraine are defined. The key stages of the National program on career guidance together with organizational and legal methods for to be implemented at the national and regional levels are determined.

Keywords: career guidance; population employment; labour market.

Постановка проблеми. В умовах зростання кількості зареєстрованих безробітних, навантаження на вакантні робочі місця, скорочення попиту на робочу силу все більшого значення набуває необхідність реалізації програм, спрямованих на попередження дисбалансу попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці. Провідна роль у цьому процесі має належати розробці і реалізації Національної програми профорієнтації. Важливість даного питання визначена також в Стратегії державної кадрової політики України на 2012–2020 рр. (далі – Стратегія), що охоплює вирішення таких проблем, як відсутність збалансованої системи управління професійною орієнтацією молоді, ефективної системи моніторингу потреб суспільства і держави у фахівцях із відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки, недосконалість механізму формування державного замовлення на підготовку фахівців

¹ Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, Ukraine.

[1]. Відповідно до другого етапу реалізації Стратегії, запланованого на 2014–2016 рр., як пріоритетні напрямки визначено удосконалення системи профорієнтаційної роботи, розроблення та затвердження регіональних і галузевих програм реалізації державної кадрової політики.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми, пов'язані з професійною орієнтацією населення, є достатньо розповсюдженим об'єктом досліджень багатьох вчених. Так, серед дослідників найбільший вклад у вивчення питань професійного самовизначення особистості та особливостей побудови системи професійної орієнтації внесли Л.Г. Авдеєв [2; 12], О.І. Вітковська [3], В.М. Гладкова [4], С.С. Гріншпун [5], Л.А. Йовайша [6], Ю.М. Маршавін [12], М.А. Міропольська [12], Н.В. Ортікова [8], В.В. Синявський [12], І.В. Солдатова [14], Н.Г. Швець [18], Г.В. Щокін [19], М.С. Янцур [20] та ін. Однак, на жаль, до теперішнього часу в Україні профорієнтація не набула системного характеру, внаслідок чого мають місце випадки некоректного професійного вибору, що призводять до втрат на особистому та державному рівнях і проявляються в ускладненні професійної адаптації, неефективній зайнятості, безробітті, низькій якості трудового життя.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану професійної орієнтації в Україні та розробка пропозицій щодо її удосконалення з урахуванням закордонного досвіду та прогнозування тенденцій ринку праці й освітніх послуг.

Основні результати дослідження. В Україні, на відміну від економічно розвинених країн, не достатньо уваги приділяється саме системному підходу до професійної орієнтації як фактору збалансування попиту та пропозиції робочої сили та напрямку зниження державних витрат. Порівняння профорієнтаційної діяльності в Україні та інших державах засвідчує, що з усіх напрямків профорієнтації в нашій країні в практичному аспекті реалізуються лише професійне інформування та індивідуальне консультування, яке здійснюється переважно фахівцями центрів зайнятості на етапах пошуку роботи або вибору напрямку післядипломної освіти за рахунок ваучерів, які видаються на навчання державною службою зайнятості особам старше 45 років. Державна служба зайнятості продовжує грати роль ліквідатора дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили на ринку праці, реалізуючи заходи активної політики, зокрема, працевлаштування, професійне навчання, водночас функції з професійної орієнтації лишаються другорядними.

Характеризуючи сучасний стан ринку праці, слід відзначити, що спостерігається значний дисбаланс між попитом і пропозицією на робочу силу. Так, співвідношення кількості зареєстрованих безробітних та вакансій станом на 1 січня 2015 р. виявляє значне навантаження на такі категорії, як кваліфіковані робітники сільського та лісового господарства (67 осіб на одне робоче місце), державні службовці, керівники, менеджери (22 особи), технічні службовці (20 осіб), робітники обслуговування, експлуатації та ремонту технологічного устаткування (18 осіб) [11]. Відповідно, фахівцям з цих спеціальностей вкрай важко працевлаштуватися. Сьогодні втратили популярність робочі спеціальності, хоча попит на них існує і переважно немає проблеми з працевлаштуванням, тому задачею профорієнтації населення є популяризація робочих професій.

Але проблема не вичерпується лише кількісним дисбалансом між попитом на робочу силу та її пропозицією в розрізі професійного складу, існують також регіональні та галузеві особливості, зумовлені невідповідністю наявних фахівців потребам галузей. Так, кількість безробітних перевищує кількість вакансій в галузі сільського господарства – в 70 разів, в галузі фінансової та страхової діяльності – 32, в сфері інформації та телекомунікації – 26, гуртової та роздрібною торгівлі – 15, промисловості – 10 (рис. 1).

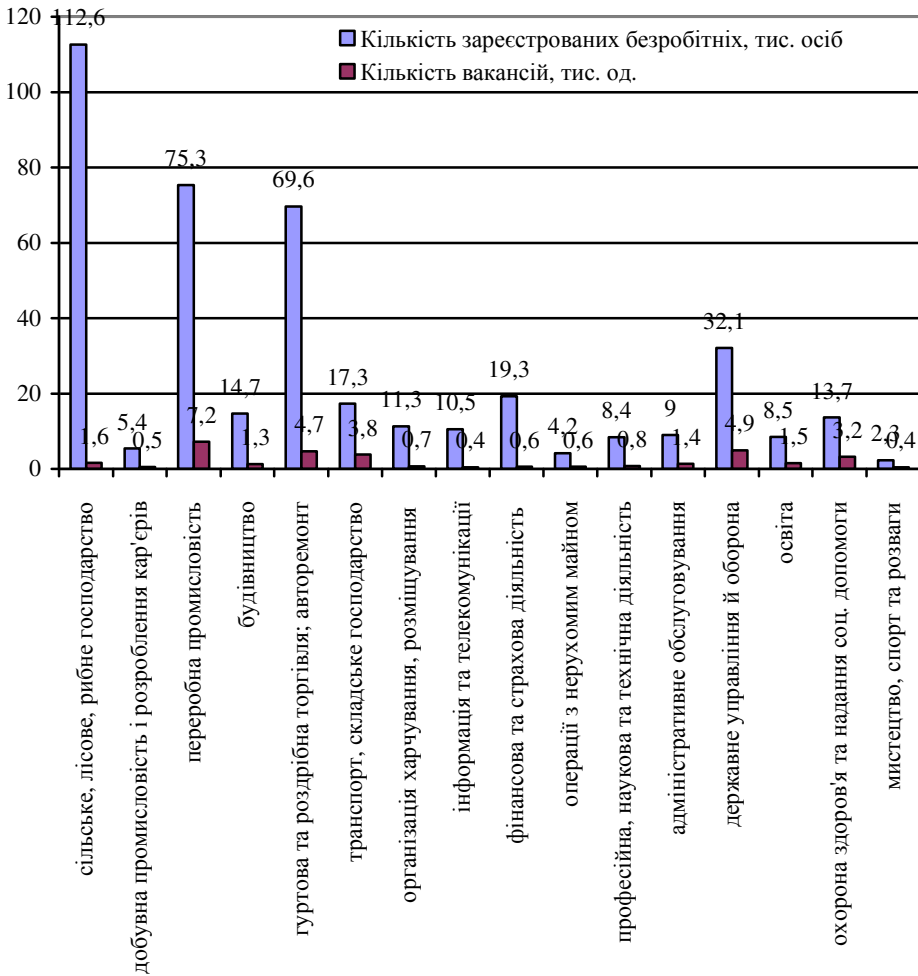
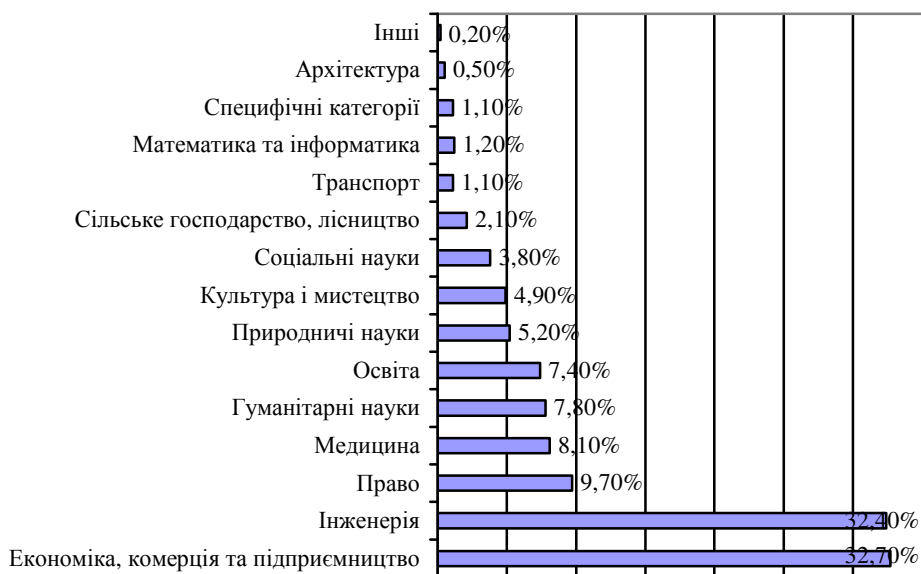

Рис. 1. Кількість зареєстрованих безробітних та кількість вакансій за сферами економічної діяльності, станом на 1 січня 2015 року [11]

Якщо верхівка проблеми – це дисбаланс між попитом на робочу силу та її пропозицією, то її корінь полягає в неузгодженості ринку освітніх послуг і ринку праці. Сьогодні в Україні склалася певна суперечність між вимогами сучасних підприємств до фахівців і реальним рівнем їх підготовки у вищих навчальних закладах [13].

Неузгодженість ринку освітніх послуг і ринку праці призводить до того, що підготовлені фахівці залишаються незатребуваними. Так, в складі безробітних за методологією МОП 17,5% складають особи, не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, причому серед жінок ця частка вища (18,8%), ніж серед чоловіків (16,6%) [16, 339]. Навчальні заклади навчають за популярними спеціальностями (економіст, менеджер, юрист тощо) в результаті відбувається перенасичення ринку праці цими спеціалістами, які поповнюють лави безробітних (рис. 2).

Рис. 2. Структура кількості безробітних з числа осіб, які упродовж року з дня закінчення вищих навчальних закладів зареєструвалися в службі зайнятості, на кінець 2014 р. (за напрямками підготовки) [7]

В Україні останнім часом практично не виконується прогнозування потреб на послуги професійно-технічних та вищих навчальних закладів з урахуванням структури національної економіки. Також необхідно здійснювати маркетинг ринку праці з урахуванням нових гібридних пропозицій на ринку товарів і послуг [22, 638]. Розроблений автором на основі даних офіційної статистики [15, 344; 16, 333] прогноз дозволяє встановити перспективи розвитку ринку праці (табл. 1).

Як видно з табл. 1, чисельність зайнятих, за методологією МОП, в подальшому буде зростати незначною мірою. Їх число за 2014–2017 рр. зросте на 214,8 тис. осіб (на 1,1%) та становитиме в 2017 р. 20618,9 тис. осіб. Практично всі галузі зазнають скорочення чисельності зайнятих, однак різною мірою. Це переважно відбуватиметься внаслідок падіння економіки України у 2014–2015 роках. Так, скорочення зайнятих в промисловості буде на рівні 7,7%, в будівництві – 8, транспорті – 12, в торгівлі – 3,7, в сфері фінансової діяльності – 9,5, охороні здоров'я – 6,8%. Водночас очікується суттєве зростання зайнятості в сільському та лісовому господарстві (на 14,3%), в сфері інформації та

Таблиця 1. Прогноз кількості зайнятого населення за видами економічної діяльності, тис. осіб*

Види економічної діяльності	2013 р.	Прогноз					Зміни 2017 р. до 2014 р.	
		2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	абс.	відн., %	
Усього	20404,1	20454,0	20424,4	20543,1	20618,9	214,8	1,1	
Сільське, лісове та рибне господарство	3577,5	3664,7	3591,6	4135,9	4087,7	510,2	14,3	
Промисловість	3274,8	3205,5	3452,1	3098,2	3023,6	-251,2	-7,7	
Гуртова та роздрібна торгівля; ремонт автомобілів, ін. виробів; діяльність готелів та ресторанів	4556,2	4241,6	4380,3	4296,1	4389,6	-166,6	-3,7	
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1221,2	1095,5	1143,7	1073,1	1074,5	-146,7	-12,0	
Будівництво	888,8	892,7	868,1	837,7	817,6	-71,2	-8,0	
Фінансова діяльність	318,1	312	281,6	304,0	288,0	-30,1	-9,5	
Операції з нерухомим майном, оренда	1012,1	986,6	961,7	937,4	913,8	-98,33	-9,7	
Державне управління й оборона	1025,3	1045,3	1065,7	1086,5	1107,7	82,4	8,0	
Освіта	1690,9	1669,1	1626,2	1693,5	1683,4	-7,5	-0,4	
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1256,7	1244,6	1266,7	1177,3	1171,5	-85,2	-6,8	
Професійна наукова та технічна діяльність	527,4	515,7	504,2	493,0	482,0	-45,4	-8,6	
Тимчасове розмішування й організація харчування	37,8	357,9	357,4	359,5	360,8	3,0	0,8	
Інформація та телекомунікації	312,2	314,2	316,2	318,3	320,3	8,1	2,6	
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	240,7	241,7	242,7	243,7	244,7	4,0	1,7	
Інші види економічної діяльності	144,4	666,9	366,2	488,9	653,6	509,2	352,7	

* авторський прогноз на основі [15, 344; 16, 333].

телекомунікації (2,6%), державного управління та оборони (на 8%) (за умови заморожування військового конфлікту на сході України). Звернемо увагу, що рівень зайнятості в інших сферах економічної діяльності зростає в 3,5 рази (переважно за рахунок збільшення міждержавної трудової міграції). Відповідно до даного прогнозу необхідно переглядати ліцензійні обсяги державного замовлення на підготовку фахівців в першу чергу для гуманітарних напрямків, що дозволить скоригувати в подальшому структуру зайнятих. Зазначимо, що ліцензійні обсяги підлягають коригуванню 1 раз на 5 років, що в умовах значного скорочення кількості абітурієнтів у період до 2016 р. суттєвим чином продовжуватиме робити свій негативний внесок у формування нерациональної структури зайнятості.

У цій складній ситуації саме професійна орієнтація має стати тим відповідним пунктом, який має перетворитися з простого статистичного показника в системну діяльність на усіх рівнях. Наголосимо, що профорієнтація має здійснюватися на всіх етапах формування людського капіталу. Основною проблемою є відсутність державного втручання в цей процес на ранньому етапі формування професійних здатностей, коли самі батьки повинні спрямувати дитину на отримання певної спеціальної освіти. Створення впродовж останніх років значної кількості спеціалізованих шкіл та гімназій, які мають певну професійну спрямованість, не підкріплено механізмом професійного самовизначення особистості дитини. Відтак, професійне консультування вперше зазвичай здійснюється на етапі вступу до вищого навчального закладу чи коледжу, хоча мало б здійснюватись якнайменше 4 рази – в 6, 9, 14 та 17 років при одинадцятирічній школі.

Досвід економічно розвинених країн засвідчує, що профорієнтаційну роботу слід проводити, починаючи зі шкільного віку [2; 20]. Так, в системі профорієнтації в США провідну роль грає школа, а саме Програми всеосяжного керівництва школами («Comprehensive School Guidance Programs») [21, 212]. В рамках цих програм здійснюється збір особистісної, психологічної та освітньої інформації про кожного учня; консультування, що охоплює програми проведення групових тестувань учнів щодо рівня знань за усіма предметами та надання рекомендацій щодо формування списків класів для подальшої освіти – на рівні молодших класів; в старших класах проводиться професійне консультування щодо сутності різних професій та оцінка можливості оволодіння цими професіями, що допомагає випускникам при виборі вищих навчальних закладів або їх працевлаштуванні по закінченню школи; також школи здійснюють збір відомостей про долі випускників шкіл, що викладаються для загального ознайомлення та формують рейтинги шкіл.

Професійне консультування в школах США здійснюється упродовж усього навчання учня, згідно із законом про професійну консультацію від 1981 року. На кожного учня профконсультант заводить окреме досьє, яке за його згоди передається до служби зайнятості по закінченню школи. Також профконсультант знайомить учнів зі світом професій і шляхами їх отримання, надає допомогу в пошуку інформації про зміст професії, вимогах до них, координує роботу шкільних вчителів з профорієнтації, допомагає батькам щодо розвитку інтересів та схильностей дітей. Роботу з профорієнтації в рамках

Програми всеосяжного керівництва школами здійснюють дипломовані фахівці в області профконсультування. Таких фахівців готують факультети педагогічних коледжів і університетів. Для вступу на такий факультет потрібен педагогічний стаж від 2 до 5 років, диплом магістра педагогіки і позитивна характеристика з місця роботи. Як правило, майбутні консультанти проходять навчання без відриву від педагогічної практики в школі, на вечірніх курсах [5, 68].

Водночас в США не ідеалізують зміст Програми всеосяжного керівництва школами. У 2004 р. Організація по Економічному Співробітництву і Розвитку (ОЕСД) видала підсумковий огляд щодо політики в сфері керування кар'єрою в 14 країнах ОЕСД. Було визнано недостатнім вплив фахівців Програми на самовизначення, планування кар'єри учнями. Наголошувалось, що школярі потребують більшої допомоги у виборі професій, ніж просте опитування, зокрема, були надані рекомендації щодо запровадження «підходу до розвитку, закріпленому в навчальному плані зі значним обсягом практичної підготовки» [21, 212]. Зрозуміло, що такий підхід потребує значних зусиль з боку усіх рівнів влади із залученням висококваліфікованих фахівців, фінансових і матеріальних ресурсів.

Зазначимо, що в навчальних закладах України також існує потенціал для розробки та впровадження сучасних програм профорієнтації. Зокрема, передбачено написання висновку психолога про стан психологічного розвитку дитини в дитячому дошкільному закладі освіти – т.зв. оцінка «готовності до школи», а у кожній загальноосвітній середній школі є в штаті психолог. Але, на відміну від Програми всеосяжного керівництва школами в США, в системі середньої освіти України відсутній обов'язковий організаційний механізм, який би забезпечував комплексне вивчення рис та здатностей школяра і надавав рекомендації для їх подальшого розвитку. Також перелік методів та технологія дослідження психологічних якостей дитини досі не розроблені, внаслідок чого висновки психологів дитячих садочків та шкіл на основі здійснених кольорових, художніх тестів, тестів зв'язного мовлення часто є непрофесійними. В результаті практичного відсторонення державних структур від профорієнтаційної роботи в школі, обмеженого доступу до інформації, неадекватної інтерпретації ситуації на ринку праці, призводить до завищеного попиту на гуманітарні освітні послуги та скорочення попиту на середньо-спеціальну освіту.

На вибір напрямку професійної діяльності також суттєвим чином впливає якість навчання в школах, рівень відповідності навчальних програм затвердженим завданням зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) та престижність майбутньої спеціальності. Так, за даними інформаційного центру ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», основним фактором вибору напрямку навчання та спеціалізації для 86% абітурієнтів є думка батьків. Рішення останніх щодо майбутньої кар'єри дітей в більшості випадків ґрунтується на власних спостереженнях щодо розмірів майбутнього доходу, можливостей працевлаштування після закінчення навчального закладу, а вже на третьому місці стоять схильності та бажання самих абітурієнтів. Відтак досить високим лишається попит на спеціальності «банківська справа», «облік і аудит», «економіка підприємства», «менеджмент», «правознавство», в той час

як ринок праці вже перенасичений бухгалтерами, юристами, економістами. Так, серед зареєстрованих в службі зайнятості безробітних ці категорії складають 21,6% [16, 340]. Орієнтація переважно на рівень заробітної плати в майбутньому, а не на схильності та здібності школярів в подальшому призводить до проблем в сфері професійної адаптації та реалізації здатностей до праці.

Також часто діти та їх батьки обирають предмети для ЗНО, скоріше орієнтуючись на успішність дитини з певної дисципліни, ніж на перелік профільних предметів певних навчальних закладів через побоювання не набрати мінімально необхідної кількості балів. Так, в 2013 р. в середньому по Україні 9% дітей не подолали мінімально необхідного рівня, а в Закарпатській області їх питому вага становила 14,32% [10, 385]. Завідувачі з освітньої роботи шкіл констатують часткову невідповідність навчальних планів та програми ЗНО. Це викликає необхідність додаткового підготовки до ЗНО вищими навчальними закладами освіти або вчителями шкіл за додаткові кошти батьків. Так, вартість заняття з будь-якого предмету для підготовки до ЗНО становить 70 грн/год., в столиці – 120. Отже, за умови підготовки до здачі трьох предметів двічі на тиждень по годині протягом півроку батькам доведеться заплатити близько 10 тис. грн, а в Києві – близько 17 тис. грн [9]. Зрозуміло, що в умовах фінансової скрути далеко не кожна родина може собі це дозволити. Також рівень комп'ютерної грамотності батьків, особливо в сільській місцевості, є вкрай незадовільним. В результаті зафіксовані непоодинокі випадки, коли комбінація сертифікатів ЗНО не відповідає жодному з напрямів підготовки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для формування раціональної структури зайнятості необхідним є постійний моніторинг і прогнозування попиту на робочу силу та формування мотивації до обрання майбутньої професії на основі активної профорієнтаційної роботи. Це дозволить уже в середньостроковому періоді (3–5 років) позитивно вплинути на ситуацію на ринку праці. Відтак нагальним завданням є розробка Національної програми профорієнтації на загальнодержавному та регіональному рівнях. В ній має бути прописаний механізм її запровадження в практику діяльності садочків, шкіл, навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Така програма повинна містити наступні етапи:

1. Формування мотивації до певного напрямку діяльності на основі ранньої профорієнтаційної роботи в дитячих дошкільних закладах освіти. Це включає формування позитивного сприйняття та мотивації до трудової діяльності в цілому за допомогою проведення зустрічей з людьми різних професій, ознайомлення зі змістом професій в ігровій формі за участю вихователів, участі у виконанні окремих робіт. На цьому етапі має бути виконаний аналіз нахилів дітей на основі затверджених МОН тестових методик, психологічних опитувань, елементів візуальної психодіагностики, визначення складу розуму, фізичних даних, фобій. Результатом цього етапу повинні стати конкретні рекомендації щодо подальшого навчання в загальноосвітніх, спеціалізованих школах, ліцеях, гімназіях.

2. Первинне професійне самовизначення в молодшій школі (1–4 класи). Воно повинно бути сформоване на основі діагностики характеру, вподобань та поєднувати теоретичну та практичну діяльність. Отримання теоретичних

знань можливо на основі доповідей про яскравих харизматичних професіоналів, проведення майстер-класів, «днів батьків», коли кожний з них описує цікаві моменти своєї роботи, знайомить з функціями, що на нього покладено, можливо з використанням елементів уніформи. Для цього мають бути розроблені стандартні презентації, які повинні містити основні необхідні слайди та можуть бути доповнені за участю класних керівників. Практична частина підготовки може бути здійснена в таких центрах, як місто дитячих професій «Kidswill», де дитина може вперше ознайомитись та умовно виконати функції певної професії – журналіста, кухаря, судді, криміналіста, мера тощо. Кожна дитина може обрати впродовж дня декілька професій та спробувати себе на різних посадах та отримати певний дохід, який зможе витрати на власний розсуд. Зрозуміло, що професій досить багато і ознайомитись з усіма неможливо, однак це може активізувати зацікавленість дітей в обізнаності щодо певного фаху. Результатом цього етапу повинні стати конкретні рекомендації щодо подальшого навчання в спеціалізованих школах, гімназіях, ліцеях.

3. Стійке професійне самовизначення. Воно має бути сформоване до моменту видачі атестату про базову (загальну) середню освіту. На цьому етапі діти та батьки на батьківських зборах отримують інформацію про результати первинного професійного самовизначення, тестів учнів на професійне спрямування. Доцільно включити в навчальні плани підготовку учнями презентацій на тему «Професія моїх батьків, членів родини». Зважаючи на сучасну ситуацію на ринку праці, у учнів має сформувався позитивне ставлення до робітничих професій, навички з яких здобуваються також на уроках трудового навчання.

4. Профорієнтаційна робота працівниками служби зайнятості повинна здійснюватися шляхом професійних консультацій на основі базових тестових методик та кейсів в передостанньому класі базової загальної середньої школи. Доцільним є ознайомлення дітей та батьків на загальних зборах про стан ринку праці, попит та навантаження в розрізі окремих професій з використанням діаграм для спрощення сприйняття інформації. Результат етапу – конкретні рекомендації щодо переліку професій, до яких є схильності в дитини. Спеціалісти з питань профорієнтації досліджуватимуть професійні інтереси та нахили учнів, мотивацію та психологічну професійну придатність до певних видів діяльності. В результаті спільної роботи спеціаліста з профорієнтації з учнем розширюватиметься інформованість школяра щодо змісту різних професій, узгоджуватиметься самооцінка та професійні домагання учнів з урахуванням їх психофізіологічних можливостей. Таким чином вноситимуться корективи в професійний план та наміри учнів на основі професійного самовизначення та його узгодження зі структурою потреб регіону (району) в кадрах та можливостями навчання конкретній професії.

5. Відновлення навчально-професійних комплексів при середніх загальноосвітніх закладах. В результаті дитина, закінчивши школу, вже матиме певну професійну підготовку – водій категорії В, діловод, токарь, слюсар найнижчого розряду тощо. Зрозуміло, що це потребує значної матеріальної бази, яка може частково бути забезпечена за рахунок спонсорської допомоги та благодійних внесків.

6. Затвердження та ознайомлення батьків з графіками відкритих дверей та профорієнтаційна консультація на базі навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Активізувати даний процес можна шляхом надання кожному учню іменного сертифікату МОН, що закріплює фінансові підстави для професійного навчання. Це буде основою для розвитку найкращих закладів III–IV рівнів акредитації, стимулювати їх до підвищення якості навчання, що визначатиметься на основі рейтингів, які відбиватимуть питому вагу незайнятих випускників, зареєстрованих в Державній службі зайнятості, опитувань випускників та працевластувачів щодо якості підготовки спеціалістів у певних навчальних закладах. Результатом цього етапу є формування загальноукраїнської бази даних за наступними блоками: напрями та спеціальності, професії згідно з класифікатором відповідно до спеціальності, перелік навчальних закладів за спеціальностями з можливістю відвідати головні сторінки сайтів навчальних закладів, необхідні профільні предмети ЗНО, дані незалежних рейтингів. Необхідним є затвердження нормативних актів щодо реформи вищої та професійно-технічної освіти, створення в МОН органів незалежного контролю на основі системи прозорих показників моніторингу якості освіти.

7. Забезпечення місцем практики студентів останніх курсів рівня бакалавр, магістр, їх ознайомлення з вакансіями Державної служби зайнятості, фірм по підборі персоналу, в т.ч. і з гнучким графіком роботи. В результаті студенти останніх курсів отримують досвід роботи, практичну підготовку, а підприємства отримують відносно дешеву робочу силу, яка має базові теоретичні та практичні знання.

Результатом цього етапу повинні стати внесення змін до Податкового кодексу щодо пільгового оподаткування роботодавців, які створюють нові робочі місця для випускників професійно-технічних та вищих навчальних закладів, доопрацювання Закону України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю», розробка проекту Закону України «Про формування і виконання регіонального замовлення на підготовку кадрів».

8. Профорієнтаційна робота в центрах зайнятості, що реалізується через комплекс заходів професійної інформації, професійної консультації, професійного відбору та професійної адаптації безробітних.

Реалізацію наведених вище етапів необхідно впроваджувати вже зараз, адже кожний рік затримки додатково збільшує витрати держави на збалансування попиту та пропозиції робочої сили.

1. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки: Указ Президента України від 1.02.2012 №45/2012 // zakon.rada.gov.ua.

2. *Авдеев Л.Г.* Стан та перспективи розвитку професійної орієнтації в Україні: Наук.-метод. посібник для працівників служби зайнятості. – К.: ІПК ДСЗУ, 2012. – 64 с.

3. *Вітківська О.І.* Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К.: Наук. світ, 2001. – 92 с.

4. *Гладкова В.М.* Профорієнтація: Навч. посібник для вищ. навч. закл. – Львів: Новий Світ-2000, 2007. – 156 с.

5. *Гриншпун С.С.* Профессиональная ориентация школьников в США // Педагогика.– 2005.– №9. – С. 65–72.

6. Йовайша Л.А. Проблемы профессиональной ориентации школьников / Пер. с литовс. Э.Г. Безекавичене. – М.: Педагогика, 1983. – 127 с.
7. Молодь на ринку праці // Державна служба зайнятості // www.dcz.gov.ua.
8. Науково-методичне забезпечення професійної орієнтації безробітних: психологічний аспект: Наук.-метод. рекомендації / С.О. Тарасюк, Н.В. Ортікова, В.П. Логвиненко та ін.; За заг. ред. С.О. Тарасюк. – К.: ІПК ДСЗУ, 2012. – 168 с.
9. Омелянчук О.В. Украине репетиторы взвинтили цены на подготовку к тестам // Вести.– 22.11.2014 // vesti-ukr.com.
10. Офіційний звіт про проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів у 2013 р. / Український Центр оцінювання якості освіти. – К., 2014. – 480с.
11. Пропозиція робочої сили та попит на неї // Державна служба зайнятості // www.dcz.gov.ua.
12. Професійна орієнтація в системі державної служби зайнятості: Навч. посібник / Л.Г. Авдеев, Ю.М.Маршавін, М.А. Міропольська, В.В. Синявський; За заг. ред. О.В. Киричука. – К.: ІПК ДСЗУ, 2009. – 230 с.
13. Скуратівська М.О. Ринок освітніх послуг і ринок праці України 2009. Проблема дисбалансу між попитом на робочу силу та її пропозицією // Матеріали XI Міжнародної наукової Інтернет-конференція «Науковий потенціал 2015» // intkonf.org.
14. Солдатова І.В. Розвиток професійно-технічної освіти в контексті кадрового забезпечення економіки регіону: Автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.00.07 – Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. – Донецьк, 2009. – 21с.
15. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистики України; За ред. О.Г. Осауленка. – К., 2013. – 552 с.
16. Статистичний щорічник України за 2013 рік / Державна служба статистики України; За ред. О.Г. Осауленка. – К., 2014. – 534 с.
17. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року: Проект. – К., 2014 // www.mon.gov.ua.
18. Теорія і практика професійної орієнтації: Навч. посібник / Уклад.: Н.Г. Швець, Т.Д. Третьякова. – К.: Персонал, 2010. – 272 с.
19. Шёкин Г.В. Визуальная психодиагностика: познание людей по их внешности и поведению: Учеб.-метод. пособие. – 2-е изд., испр. – К.: МАУП, 2001. – 616 с.
20. Янцур М.С. Крайний світовий досвід професійної орієнтації молоді // kariera.in.ua.
21. Gysbers, N.C. (2005). Comprehensive School Guidance Programs in the United States: A Career Profile. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 5: 203–215.
22. Pogodayev, S.E. (2013). Marketing of works as a source of new hybrid offering in widened marketing of goods, works and services. *Journal of Business and Industrial Marketing*, 28(8): 638–648.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2015.